RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-747033-II/13/KSZ

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, 20.XI.2013 r.

Pan

Marek Biernacki

Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

Na tle badanych w moim Biurze spraw ujawnił się **problem dotyczący art. 118 § 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenie (Dz. U. 2013.395 - j. t.; dalej: K. p. s. w.) - w zakresie, w jakim w sprawach, w których wniosek złożył oskarżyciel posiłkowy, w razie umorzenia postępowania karnego z powodu przedawnienia karalności - przepis ten przewiduje, że koszty procesu obligatoryjnie ponosi oskarżyciel posiłkowy.**

Zgodnie z treścią art. 118 § 2 K. p. s. w.: *„W razie uniewinnienia obwinionego lub umorzenia postępowania w sprawie, w której wniosek o ukaranie złożył oskarzycieł publiczny, koszty postępowania ponosi Skarb Państwa, a gdy wniosek taki złożył oskarżyciel posiłkowy - ten oskarzycieł; w razie jednak umorzenia postępowania w wypadku określonym w art. 31 § 1 koszty postępowania ponosi Skarb Państwa".*

W pierwszej kolejności podkreślić należy, iż na gruncie wyżej cytowanego przepisu koszty procesu przyznawane są przez sąd w oparciu o kryterium podmiotowe. W moim przekonaniu, przepis obciążający oskarżyciela posiłkowego kosztami procesu w sytuacji, w której doszło do umorzenia postępowania z uwagi na przedawnienie karalności, niezgodny jest z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Na podstawie zakwestionowanego przepisu, sąd nie ma możliwości decydowania o kształcie kosztów postępowania, albowiem w przepisie tym ustawodawca stwierdza, że: „koszty postępowania ponosi". W przypadku, gdy do umorzenia postępowania dochodzi z powodu przedawnienia karalności spowodowanej

przewlekłością działań organów procesowych, obciążenie kosztami procesu oskarżyciela posiłkowego, w mojej ocenie, godzi w standardy konstytucyjne.

W tym kontekście na uwagę zasługuje konwergencja uregulowania art. 118 § 2 K. p. s. w. oraz art. 632 K. p. k. i art. 640 K. p. k., na co w postanowieniu z dnia 25 października 2005 r. zwrócił uwagę Sąd Najwyższy uznając, iż art. 118 K. p. s. w. jest samodzielną podstawą prawną dochodzenia przez uniewinnionego obwinionego zwrotu kosztów postępowania od Skarbu Państwa. Za taką wykładnią - w przekonaniu Sądu - przywołanego przepisu przemawia metoda odnoszenia się do niego jako do odpowiednika art. 632 i 640 K. p. k. - funkcjonującego **w** sposób niezależny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2005 r., sygn. IV KK 364/05, OSNwSK 2005/1/1939).

Wniosków o słuszności powyższej tezy dostarcza przede wszystkim analiza brzmienia obu omawianych przepisów. Albowiem w myśl art. 632 K. p. k. *„jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania koszty procesu ponosi: 1) w sprawach z oskarżenia prywatnego - oskarżyciel prywatny, a w razie pojednania się stron - oskarżyciel i oskarżony w zakresie przez siebie poniesionym, jeżeli strony w zawartej ugodzie nie uregulowały tego inaczej, 2) w sprawach z oskarżenia publicznego - Skarb Państwa, z wyjątkiem należności adwokackich z tytułu występowania w sprawie obrońcy lub pełnomocnika z wyboru; w uzasadnionych wypadkach sąd jednak może przyznać zwrot całości lub części wynagrodzenia jednego obrońcy"*. Zgodnie zaś z art. 640 K. p. k.: *„Przepisy odnoszące się do kosztów procesu w sprawach z oskarżenia prywatnego mają odpowiednie zastosowanie w sprawach z oskarżenia publicznego, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny"*.

W moim przekonaniu, powyższe przepisy będące swoimi odpowiednikami na gruncie regulacji karnoprocesowych w przedmiocie przestępstw i wykroczeń mogą być rozpatrywane *per analogiam*.

W kontekście powyższego wskazać należy na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 maja 2005 r. (sygn. SK 44/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 52), w którym uznano, iż art. 632 pkt 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.) w zakresie, w jakim **w** sprawach z oskarżenia prywatnego, w razie umorzenia postępowania karnego z powodu przedawnienia karalności przewiduje, że koszty procesu obligatoryjnie ponosi oskarżyciel prywatny, jest niezgodny z art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. **W wyroku tym Trybunał postanowił, między innymi, iż niedopuszczalne jest obligatoryjne zasądzanie kosztów procesu wobec oskarżyciela prywatnego w taki sposób, w jaki przewidywał to art. 632 pkt 1 K. p. k., gdyż sprzeciwiało się to elementarnemu poczuciu sprawiedliwości.** W ocenie Trybunału: „Państwo musi ponosić ryzyko podejmowanych czynności

organów procesowych i przejmować obciążenia finansowe, które z tych czynności wynikają. Proces nie byłby sprawiedliwy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, gdyby jego kosztami - zwłaszcza wtedy, gdy zostały one spowodowane wadliwymi lub ze względów prawnych zbędnymi czynnościami procesowymi - obciążany był obywatel, który dochodzi należnej mu od państwa ochrony prawnej. Rozwiązanie takie nie dałoby się pogodzić także ze sformułowaną w art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz z zasadą równości wobec prawa" (por. wyrok TK z dnia 23 maja 2005r., SK 44/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 52).

W konsekwencji wydania w/w wyroku, ustawą z dnia 5 kwietnia 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2006 r., nr 95, poz. 659) dodano art. 632a K. p. k. stanowiący, iż *„w wyjątkowych wypadkach, w razie umorzenia postępowania, sąd może orzec, że koszty procesu ponosi w całości lub w części oskarżony, a w sprawach z oskarżenia prywatnego oskarżony lub Skarb Państwa".* **Przepis ten jednak nie ma zastosowania do postępowania w sprawach o wykroczenia, natomiast w świetle rozważań zaprezentowanych powyżej, a w szczególności zważywszy na potrzebę urzeczywistnienia w postępowaniu sądowym poczucia sprawiedliwości, co akcentuje w swoim orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny, podobne rozwiązanie powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie również w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.**

Mając na uwadze powyższe, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie dokonania analizy poruszonej w niniejszym wystąpieniu problematyki oraz poinformowanie mnie o stanowisku zajętym w sprawie.

Z poważaniem

Irena Lipowicz